

KİTAP TAHLİLİ

NURULLAH KUNTER (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi II. Ceza Hukuku ve Ceza Usûl Hukuku Kürsü Profesörü), **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş 3. Bası, İstanbul 1967, (Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A. Ş. Basımevi, 754 sayfa, (Ciltsiz 50.—, Ciltli 60.— TL.)

Profesör Kunter'in bu eserini, 1961 yılında aynı isim altında yayınladığı eserin sadece güne uydurulmuş yeni bir basısı değil; kelimenin gerçek anlamıyla «Geliştirilmiş» bir «Devamı» saymak gereği, sayfalar boyunca, kendini tereddütsüz kabul ettiren bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Esasen yazar bu noktaya eserinin ilk basısına yazdığı Önsöz'le - ve büyük bir tevazu ile - işaret etmiş; konuya bakış açısını da bu objektife göre ayarlamıştı.

Kanun metinleri, kanun bilgisi üstüne çıkmağa; Ceza Muhakemeleri Usûlünü çetrefilli bir yolda sırf teknik ustalıkla yürüme gibi aşağı yukarı mekânîk bir faaliyet olmaktan çıkarıp, hukuk «Dünyası» nda belirli bir «Bölge» nin - tabir caizse - «Fonksiyonel topografyası» haline getirmeğe çalışan yazarın bu inanç ve görüşü, eski deyimle «şekil hukukunun» her müessesesine yeni bir ışık tutmuştur. Bu yenilik muhakeme kavramı, eserin plânı, kullanılan dil ve bulunan teknik terimler, müesseselerin takdimi konularında kendini okuyucuya kolaylıkla hissettirmektedir. Böylece klâsik Ceza Muhakemeleri Usûlü Hukuku, profesör KUNTER'in çalışmasıyla, memleketimizde de, ruhsuz bir «şekil hukuku» olmaktan çıkmış; kendine has esprisi bulunan bağımsız bir hukuk dalı haline gelmeğe başlamıştır.

Ceza muhakemesini düzeleyen disiplinin uzun süre maddî ceza hukukuna sıkı surette bağlanması, zannımızca, hem adı edilen disiplini gelişmekten alıkoymuş, yanlış «teşhis»lere sebep olmuş; hem de bu disiplinin çelişik surette «şekil hukuku» olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Söz konusu disipline yeni bir hava, yeni bir hamle vermek için bu bağın kesilmesi gerekmektedir. Sö-

zünü ettiğimiz «kopuş» Suç ve Ceza Hukuku ile ceza muhakemesi faaliyeti arasındaki ilişkinin inkârı anlamını taşımamaktadır. Bu ilişkiyi hareket serbestisinin kısıtlayan bir bağ olmaktan çıkarıp; bir «zemin» ilişkisi şeklinde mütalâa etmek te pekalâ mümkündür ve günümüz akımı, yerinde bir anlayışla, bu istikamete yönelmiştir. Nitekim profesör KUNTER de muhakeme faaliyeti müesseselerine bu açıdan bakmaktadır. Gerçekten yazara göre Kamu Hukuku içinde, diğer kamu hukuku dalları ve bu arada Suç ve Ceza Hukuku yanında yer alan bağımsız bir Muhakeme Hukuku vardır. Muhakeme Hukuku da Medenî, İdarî Muhakeme Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukuku bölümlerini kapsamaktadır. Bu duruma göre Ceza Muhakemesi Hukuku, Muhakeme Hukukunun Suç ve Ceza Hukuku açısından görünüşü; diğer bir deyimle Muhakeme Hukukunun suç ve ceza zemini üzerinde ele alınmasıdır.

Bu genel görüşe uygun olarak yazar incelemelerini üç bölüme ayırmıştır. Eserin **Birinci Kısımında, Ceza Muhakemesi Görevi** (fonksiyonu) ele alınmaktadır. İlk **Bölüm** Devletin görevlerinden olan «yargılama» ya giriş niteliğindeki, «**Muhakeme görevi olarak kollektif hüküm verme**» konusuna tahsis edilmiştir. Burada, faaliyetin bilhassa kollektif yönü üzerinde durulmuş; muhakeme makamları, «**İddia makamı**», «**Müdafaa makamı**», «**Karar makamı**» olmak üzere üçe ayrılarak fonksiyonel bir analizin ilk temelleri atılmıştır. Bilâhere bu kavramların cezalandırma açısından izahına geçilmiş ve böylece «**Ceza yargılaması**», «**Ceza iddiası**» ve «**Müdafaa**» görevleri kavramlarına ulaşılmıştır.

İkinci Kısım «Ceza Muhakemesinin Yapısı» başlığını taşımaktadır. Burada incelenen konu ceza muhakemesinde yer alan «Hukukî münasebetler» yani muhakeme münasebetlerinin tümüdür. Yazar her türlü tereddüdü izale ve kendi düşünüş şeklini açıkça ortaya koymak amacıyla eserin «Başlangıç»ında, «Muhakemenin yapısı» deyimiyile neyi kastettiğini de belirtmektedir. Bu açıklama muhakeme hukukuna verilmek istenin yeni anlamın okuyucu tarafından yadırganmasını geniş ölçüde önlemektedir. Nitekim profesör KUNTER'e göre «Muhakeme hukukunun düzenlediği münasebetlerde de (bütün diğer hukuk dalları tarafından düzenlenen münasebetlerde olduğu gibi) aktif ve pasif süjelerle obje vardır. Muhakeme hukukunun yapı olarak tetkiki, münasebetlerin süjeleri ile objesinin tetkiki demektir. Ancak, çeşitli münasebetlerin tetkikinin sistemli olabilmesi için, bu münasebetlerin müşterek noktaları bir araya konmalı ve bir tek mücerret ceza muhakemesi mü-

nasebeti kavramı meydana getirilmelidir. Bu (**Ceza Muhakemesi Münasebeti**) nin süjelerinin ve objesinin incelenmesi, Ceza Muhakemesi Hukukunun yapısı hakkında bize bir fikir verecektir. Bu mücerret ceza muhakemesi münasebetinin objesi (**yargılanacak uyumsuzluk**) tır. Ceza muhakemesi münasebetini süjeler bakımından ele aldığımızda, süjelerin kimler olduklarını, erklerinin ve ödevlerinin nelerden ibaret bulduklarını ve görevlerini yaparken kullandıkları vasıta yani âletleri ve yaptıkları muameleleri tetkik edeceğiz. Böylece (**Ceza muhakemesi süjeleri**), (**Ceza muhakemesi muameleleri**) ve (**Ceza muhakemesi vasıtaları**) bölümleri ile yapı bahsini tamamlamış olacağız». Bu suretle klâsik ceza muhakemeleri usûlünün zahiren biribiriyle ilişiksiz görünen en önemli konuları (hakim, savcı, şahsî davacı, müdahil, sanık, müdafî, ceza hakimi ve savcı muameleleri, ceza muhakemesindeki diğer muamelelere ilişkin izahlar, delil ve ortaya çıkardığı mesleler) genel bir başlık altında toparlanıvermiştir.

«**Ceza Muhakemesinin Morfolojisi**» yani dinamiği; muhakemenin doğum ve ölüm noktaları arasında geçirdiği oluşum, «yaşantı», eserin **Üçüncü Kısmını** vücuda getirmektedir. Profesör KUNTER bu oluşumu insan hayatı ile mukayeseye kadar gider şekilde müşahhaslaştırmış, «**beşerileşirmiş**» tir. Arka kapak içinde yer alan şema «muhakeme varlığı» nın «hukukî macerası» nı renklendirmesi bakımından dikkati çekmektedir : Suçun ikâı, ilkah (döllenme) anlamını taşımaktadır. İnsan hayatında, ilkah ile rüşeymin cenin olması arasındaki devreyi, muhakeme hayatının «başlangıç soruşturması» (kamu davasının açılmasına yer olup olmadığını tâyin etmek) işgal etmektedir. Rüşeymin cenin olması ile doğum arasındaki gelişme ise, «kısa soruşturma» faaliyetiyle (ilk yahut son soruşturmayı kolaylaştırmak için yapılan sanıklı hazırlık soruşturması) karşılaştırılmıştır. Bu duruma göre beşer hayatının başlangıç noktası ilkahtan, doğuma kadar geçen yaşantı, muhakeme hayatında başlangıç soruşturması ve kısa soruşturmayı kapsayan Hazırlık Soruşturması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Doğum, ceza davasının açılması demektir. İlk soruşturma ve bunun bitirilmesi (son soruşturmanı açılması), çocukluktan çıkışı ifade etmektedir. Gençlik safhasında, «duruşma hazırlığı» yer almakta; «duruşma» da davayı «orta yaşlı» bir varlık haline getirmektedir. Bu varlık, muhakemenin «sonuç çıkarma» bölümünde artık yaşlanmış, olgunlaşmıştır. Son kararın verilmesi, yani «dar» manada ceza muhakemesinin sona ermesiyle de

ölüm vaki olacaktır. Yazar ilkahla başlayıp çocukluktan çıkışla sona eren devreye «**Önsoruşturma**» (= Başlangıç soruşturması + Kısa soruşturma + İlk soruşturma); çocuktan çıkışla ölüm arasındaki devreye de «**Son Soruşturma**» (= Duruşma hazırlığı + Duruşma + Sonuç çıkarma) adını vermiştir. Analiz ve sentez işlemlerinin sosyal bilimlere de uygulanması, mücerret kavramların elle tutulur hale getirilmesi gibi mes'ut bir netice doğurmaktadır.

Yazara göre, «dar manada ceza muhakemesi» (suçun işlenmesi anından son soruşturmayı bitiren ilk kararın verilmesine kadar geçen yaşantı), «ceza muhakemesinin morfolojisinde» belirli bir amaca yönelmiş (müeyyidenin uygulanması) sınırlı bir araştırmadır; amacı itibariyle de «**asıl ceza muhakemesi**» ni vücuda getirmektedir. Kâh bu «asıl» muhakeme çerçevesi içinde, kâh söz konusu çerçeve dışında yer alan diğer muhakeme faaliyetleri de vardır ki bunlara, profesör KUNTER, «talî ceza muhakemesi» demektedir. Muhakeme hukuku dilimizde ilk defa kullanılan söz konusu analitik deyim, çeşitli muhakeme faaliyetleri arasında yapılan bir değerlendirmeyi ima eder niteliktedir ve bu yüzden, muhtemelen, hatalı yorumlara kaynak olabilecektir. Oysaki bu ayırma esas teşkil eden kıstas tamamen farklıdır: «talî ceza muhakemesi» tâbiri, bir suç isnadının araştırılması ve karşılığı müeyyidelerin sanık hakkında uygulanması amacını gütmeyen, fakat dava ile ilgili başka kararlar almak için yapılan muhakemedir. Bu grup içinde «**Hâdise**» (müsadere, suçluların geri verilmesi, mahkûmiyetin adlî sicilden silinmesi v.s. gibi) ve «**İnfaz**» muhakemeleri ile «**Kanun yolu muhakemesi**» yerleştirilmiştir. Kanun yolu muhakemesi, birinciden (dar manada talî ceza muhakemesinden = Hadise muhakemesi ve İnfaz muhakemesi), giderilmesine çalışılan bir «aykırılığı» (yargılama makamlarının verdikleri kararda yanılmış olması, ilk kararların kontrolü) muhtevi bulunması sebebiyle ayrılmaktadır.

Bilimsel incelemelere has ileri derecede bir analizin, aşırı «sistematik» arzusunun kendileri peşisıra getirdiği bazı tehlikeler de vardır: inceleme konusunun, insicamını kaybeder şekilde parçalanması; ana müesseselerin teferruat arasında kaybolması; velhasıl «ana cevhere» ait özelliklerin, bu cevhere vücut veren «moleküller» tarafından silinivermesi gibi. Analitik metodun ortaya çıkardığı bu mahzurlar hukuk gibi soyut disiplinlerde kendini daha fazla hissettirmekte; meselâ, konunun bir bütün olarak anlaşılmasını güçleştirmektedir. Terim insicamını sağlama arzusuda ilâ-

ve edilecek olursa, bu mahzurların okuyucu için gerçek bir engel, bir güçlük kaynağı haline gelivermesi pek kolay olacaktır. Profesör KUNTER'in seçmiş bulunduğu objektif, Ceza Muhakemesi Hukukunun sistematüğını kurma endişesi de yazarın analizlerden hareketle kademe kademe yükselmesini gerektirmekteydi. Bahisler arasında bağlantı kurma amacıyla yapılan ek açıklamalar, terminolojik münakaşalar ve nihayet analizle başlıyan incelemenin bir sentezle bitirilmesi yukarıda sözünü ettiğimiz tehlikeyi geniş ölçüde ortadan kaldırmıştır. Bununla beraber incelemenin analitik niteliğinin konuyu belki fazlaca «hukukileştirdiğini»; rasyonel, günlük hayat gerçeklerinden kuvvet alması gereken ceza muhakemesini bu gerçeklerden kısmen uzaklaştırıp sun'ileştirdiğini itiraf gerekir.

Eserin hiçbir yönde aşırılığa kaçmayan duru dili, kusursuz baskısı, cazip takdim şekli muhtevanın inkâr edilemez değerini bir kat daha arttırmıştır. En ciddi konularda bile duyulara hitabın, zihnî faaliyeti ne ölçüde kolaylaştırdığını, profesör KUNTER'in eseri vesilesiyle, bir kere daha tespit etmiş bulunuyoruz.

«Ceza Muhakemesi Hukuku» nun bu üçüncü basısını «üçüncü bir fotografi» saymadığımızı da söylemek isteriz. Yazar, eserin birinci basısından itibaren sadece usta bir «fotograf» olarak değil, aynı zamanda titiz bir «radyolog» sıfatıyla çorak, haşin hatta nankör bir «toprağa» eğilmiş; gizli «cevherleri» gün ışığına kavuşturmuştur. Eserin her sınıf «hukukçu» için hassas ve kıymetli bir «anahtar» teşkil edeceğinden zerrece şüphemiz yoktur.

Prof. Dr. Feyyaz GÖLCÜKLÜ